

PLEASE NOTE! THIS IS SELF-ARCHIVED VERSION OF THE ORIGINAL ARTICLE

To cite this Article: Aho, H-R. ; Lahtinen, H. & Hakala, H. (2017) ECIL 2017. Vuoroveden voimaa, uusia ajatuksia ja hedelmällistä yhteistyötä. *Kreodi* 3, 1-7.

URL: <https://www.kreodi.fi/en/22/Matkakertomuksia/414/ECIL-2017-VUOROVEDEN-VOIMAA-UUSIA-AJATUKSIA-JA-HEDELM%C3%84LLIST%C3%84-YHTEISTY%C3%96T%C3%84.htm>

ECIL 2017: VUOROVEDEN VOIMAA, UUSIA AJATUKSIA JA HEDELMÄLLISTÄ YHTEISTYÖTÄ

Hanna-Riina Aho
Hanna Lahtinen
Hellevi Hakala

Viides ECIL konferenssi järjestettiin tänä vuonna Saint Malossa, Ranskassa. Konferenssin teemana oli informaatiolukutaito työpaikoilla. ECIL kirjainyhdistelmä tarkoittaa European Conference on Information Literacy. AMK-kirjastoista konferenssiin olivat lähteneet Hellevi Hakala, Hanna Lahtinen, Kaisa Puttonen ja Hanna-Riina Aho. Kaisalla oli esitys, muut olivat konferenssimatkalla kuuntelijoina.

Informaatiolukutaito työpaikalla, ketä kiinnostaa?

Bonnie Cheuk johdatteli konferenssin aluksi kuulijat pohtimaan informaatiolukutaito käsitettä. Teorian ja käytännön yhdistämiseen tarvitaan yhteistä ymmärrystä, jota kieli kantaa. Yhteisen kielen ja yhteisen ymmärryksen löytäminen on välttämätöntä. Kun tietotyöläiset työskentelevät yrityksissä tuotekehityksen, myynnin ja markkinoinnin, yritystutkimuksen tai muun kehittämistoiminnan alalla, informaatiolukutaito on ikään kuin piilotettuna heidän työkaluissaan. Sitä ei välttämättä nimitetä informaatiolukutaidoksi.

Tietotyöntekijät kohtaavat erilaisia haasteita eri aikoina työssään, ja siinä tulee esiin informaatiolukutaidon kontekstuaalisuus. Jos pitää kehittää uutta, innovoida tai tehostaa

toimintaa tarvitaan erilaista informaatiolukutaitoa. Ei ole olemassa mitään yhtä mallia, joka sopisi kaikille.

Organisaation kulttuuri vaikuttaa siihen, miten informaatiolukutaitoa arvostetaan ja mille tasolle se kehittyy. Vahvasti hierarkkisissa organisaatioissa se on vähemmän merkityksellistä verrattuna avoimiin ja verkostoituneisiin organisaatioihin. Informaatiolukutaito on avaintekijä organisaation kehittämisessä. Yrityksissä informaatiolukutaidon asiantuntija voi olla ilmiömäinen kumppani. Esimerkiksi strategian tekemisessä johdolle on suurta hyötyä tällaisesta osaamisesta. Yrityksimaailmassa tutumpi termi tällaiselle toiminnalle on "information driven strategy".

Vuorovesi

Saint Malo sijaitsee Luoteis-Ranskassa, Bretagnessa, Atlantin rannikolla. Alueella on voimakas vuorovesi, joka oli luonnon elementtinä vaikuttava. Matka Pariisista kesti muutaman tunnin vähintään kahdella junalla. Aamulla konferenssipaikalle kävellessä ylettyi meri rantakadun valliin asti, mutta iltapäivällä jo samassa paikassa oltiin rannalla lenkillä tai valokuvaamassa hääparia. Illalla meri taas jo myrskysi ja seuraavana aamuna rantakadulla näkyivät yön aikana myrskyn tuomat levät ja muut roskat. Vuorovesi ei vaihdu aina samaan aikaan päivästä eikä yhtä paljon. Asukkaiden on osattava seurata ilmiötä säätiedotuksista, koska paikka paikoin vuorovesi on vaarallinen. Yhdenlaista informaatiolukutaitoa on sekin.

Konferenssiin lähteminen on aina jännittävää. Se on kuitenkin erittäin palkitsevaa ja aina oppii uutta. Kaikki matkanjärjestämiseen ja lähtemiseen liittyvät vaivat palkitaan moninkertaisesti, kun saa työhönsä uutta intoa ja mahdollisuuden jakaa ajatuksia ja ideoita kollegoiden kanssa.

Tekijäoikeudet kuuluvat meille

Tekijäoikeudet huolestuttavat, turhauttavat ja on asia josta haluamme eroon. Tekijäoikeudet koetaan ongelmallisiksi ja monimutkaisiksi harvoin mahdollisuudeksi yhteistyöhön ja ymmärryksen luomiseen. Pelkäämme tekijäoikeuksiin liittyviä kysymyksiä. Kuitenkin kirjaston muutoksessa tarvitaan uudenlaista ammatillista identiteettiä. Kirjaston rooli muuttuu mm. OA-julkaisemisen myötä ja siksi kirjastoammattilaisten tulee ottaa tietoisesti rooli tekijäoikeusosaamisessa. Osaamisen hankkiminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että meistä tulisi lakimiehiä vaan pikemminkin sitä, että osaamme antaa neuvoja tavallisimmissa kysymyksissä.

[Jane Secker \(University of London\)](#) ja [Chris Morrison \(University of Kent\)](#) ovat ottaneet missiökseen tehdä tekijäoikeusasioista helpommin lähestyttäviä. He määrittävät tekijäoikeuslukutaidon kyvyksi hankkia ja osoittaa asiaankuuluvaa tietoa, taitoja ja toimintaa, joka mahdollistaa materiaalin eettisen luomisen ja tekijäoikeuksien alaisen materiaalin käytön. Tekijäoikeuksissa ei ole kyse vain laista vaan kyvystä löytää vaihtoehtoja materiaalien käytössä ja tiedon jakamisesta. Tekijäoikeuksilla on oma historiansa ja filosofiansa. Kysymys on löytää tasapaino rajoitusten keskellä ja tiedostaa rikkomuksien seuraukset ja riskit. Kirjaston näkökulmasta aineiston lisensointi ja esim. opinnäytetöiden ohjauksen yhteydessä lähdeaineistojen käytön ohjaus ovat hyvin konkreettisia tekijäoikeuskysymyksiä.

Secker ja Morrison ovat lähteneet kehittämään työskentelytapoja ottaa haltuun ahdistusta herättävä tekijäoikeudet kokonaisuus mm. pelien, ohjeistuksen, tutkimuksen ja julkaisujen avulla. Kirjastoissa on jo paljon tekijäoikeuksiin liittyvää osaamista, jota voidaan vahvistaa

”Käytäntöyhteisö”-toiminnalla (communities of practice). Nämä ovat eri ammattiryhmistä koostuvia ryhmiä, jotka opettelevat asiaa yhdessä keskustelemalla. Secker puhuu tekijänoikeuslukutaito-ryhmistä (copyright literature community) yliopiston sisällä.

Koska emme voi välttää tekijänoikeuksiin liittyviä kysymyksiä on parempi ottaa asia haltuun. Meidän rooli on kouluttaa ja tukea muuta henkilöstöä, tutkijoita ja opiskelijoita käytännön kysymyksissä. Voimme toteuttaa tätä tukea työpajoilla ja verkossa olevilla oppailla. Tekijänoikeuksiin perehtyvän ammattilaisen tulee luottaa ulkopuoliseen koulutukseen ja vertaistukeen. Hänellä pitää olla luottamusta ja joustavuutta omaan tekemiseen. Hänen pitää sietää epävarmuutta että ei voi tietää kaikkea. Hänen pitää vain sitkeästi olla mukana ja oppia saamastaan palautteesta.

Tutkimuksen aineistohallintataidot

Konferenssin yhtenä erityisteemana oli tutkimuksen aineistohallinnan taidot (Research Data Literacy). Ohjelmassa oli 21 esitystä noin kahdestakymmenestä maasta, pääasiassa Euroopasta, mutta myös mm. Jamaikalta, Japanista, Kiinasta ja Pakistanista. Päivän antina oli hyvä läpileikkaus aineistohallinnan osaamisesta, asenteista ja käytännöistä eri maissa.

Islantilainen tutkija Agusta Palsdottir pohti esityksensä alussa, mitä tutkimusaineistojen hallinta on. Hän määritteli aineistohallinnan läheiseksi tai alatieteenalaksi informaatiolukutaidolle.

Aineistohallintataidot muodostavat tietoperustan ja osaamisen, jotka voimaannuttavat yksilöä muuntamaan dataa informaatioksi ja tiedoksi, ja jotka mahdollistavat pääsyn dataan sekä datan tulkinnan, kriittisen arvioinnin, hallinnan ja eettisen käytön. (Koltay 2017, 10.)

Kysely aineistohallintataidoista

Päivän esitykset perustuivat kyselyyn, jonka kysymyssetti oli tuotettu kansainvälisessä projektissa (Data Literacy and Research Data Management) yhteistyössä englantilaisten, turkkilaisten ja ranskalaisten tutkijoiden kanssa. Kysely koostui viidestä tausta- ja 19 aineistohallinnan kysymyksestä. Kysely toteutettiin alkuvuonna 2017.

Kyselyn toteuttamisesta Suomessa vastasi Oulun yliopiston Informaatiotutkimus. Kysely oli käynnissä kesä-heinäkuussa 2017. Jakelussa hyödynnettiin kansallista Tuuli-projektia, jonka tavoitteena oli kehittää tutkimusaineistojen hallinnan työvälinettä. Kyselyyn saatiin Suomessa 612 vastausta, joista 469 kaikkiin kysymyksiin.

Konferenssin esityksissä käsiteltiin erityisesti seuraavia teemoja:

- tutkimuksissa hyödynnetyn ja tuotetun datan muodot
- datan alkuperä ja volyymi
- datan säilyttäminen
- datan jakaminen, kenen kanssa, miten avoimesti, minkälaisia huolenaiheita jakamiseen liittyy
- minkälaista koulutusta tutkijat ovat saaneet ja mitä koulutustarpeita tunnistettiin

Eri maiden kyselyjen tulokset näyttäytyivät melko samanlaisina. Tutkimuksen tekeminen onkin luonteeltaan kansainvälistä, mikä yhtenäistää käytäntöjä. Tuloksiin vaikuttavat kuitenkin mm. tieteenalojen erot ja eri maiden poliittiset ja lainsäädännölliset ohjaukset, painotukset ja panostukset. Kyselyjen tuloksena oli, että tutkijoilla on tietoisuutta tutkimusaineistojen hallinnasta melko hyvin, mutta konkreettisisa osa-alueissa on paljon epävarmuutta ja käytäntöön soveltamisessa on vielä puutteita.

Kyselyn mukaan hyödynnetyn tai tuotetun aineiston muoto oli yleensä standardi dokumentti, joka sisälsi tekstiä tai numeroita. Myös kuvat ja internetin sivut kuuluivat yleisimpiin aineistoihin. Aineistoa tuotettiin ja kerättiin pääsääntöisesti itse. Muualla tuotetun aineiston hyödyntäminen oli vähäisempää, ja erityisesti jos aineisto oli tuotettu oman tutkimusryhmän tai organisaation ulkopuolella. Kerättyä aineistoa säilytettiin pääasiassa omilla laitteilla tai ulkoisilla levyasemilla, sekä jonkin verran pilvipalveluissa tai oman organisaation levyasemilla tai arkistoissa. Kyselyn tulosten mukaan aineistoa säilytettiin suhteellisesti vähän ulkoisissa arkistoissa.

Tutkimusaineiston avaamisen ongelmat

Tutkimusaineiston jakamisessa tai avaamisessa huolenaiheet olivat lähes samoja eri maissa. Suurimpana huolenaiheena olivat eettiset ja juridiset kysymykset. Näihin läheisesti liittyvät tutkimukselliset näkökulmat datan väärinkäytöstä tai väärintulkinnasta huolestuttivat myös. Yllättävän paljon vastauksissa esiintyi tuloksia, ettei nähty mitään huolenaiheita. Jopa kolmannes tai puolet eri kyselyjen vastaajista saattoi olla sitä mieltä, etteivät tunnistaneet erityisiä huolenaiheita aineiston jakamisessa. Aineistoa jaettiin käytännössä kuitenkin melko vähän avoimesti kenen tahansa saataville. Suosituin muoto oli, että aineistoa jaettiin pyydetessä tai oman tutkimusryhmän kesken. Google-haun perusteella oli havaittavissa, että ainakin osa kyselyn datasta on tallennettu kansainvälisiin data-arkistoihin, esimerkiksi Tsekin data on avoimesti saatavilla sveitsiläisessä Zenodossa.

Kiinnostavaa oli kuunnella, miten muualla tuotetun datan hyödyntäminen onnistui kyselyn vastaajien mielestä. Tulokset vaihtelivat, miten paljon ulkopuolista dataa ylipäättään käytettiin tai miten paljon ponnisteluja oli käytetty datan muokkaamiseen omaan tutkimukseen sopivaksi. Esimerkiksi Islannin tuloksissa vastaajista noin 44 % oli sitä mieltä, että aineiston käyttö onnistuu sellaisenaan ilman muokkaamista ja 55 % oli sitä mieltä, että vähäisin muokkauksin. 21 % oli kokenut tarvetta vaativiin muokkaustoimenpiteisiin ja 16 % ei ollut käyttänyt ulkopuolisia aineistoja. Kysymyksissä oli mahdollista valita useampi vaihtoehto. Monissa muissa kyselyjen tuloksissa koettiin kuitenkin, että ulkopuolisen aineiston hyödyntäminen edellytti vaativaa muokkaustyötä.

Metadatan lisääminen tutkimusaineistoon oli kiinnostavaa kuunneltavaa. Joissakin tuloksissa jopa kolmannes vastaajista ei ollut lisännyt mitään metatietoja aineistoihinsa. Toisaalta taas esim. Bulgarian tuloksissa tutkimusaineistojen kuvailua oli tehty melko hyvin, oli lisätty mm. hallinnollisia tietoja, löydettävyyteen liittyviä tietoja sekä aineiston teknisiä ja rakenteellisia tietoja.

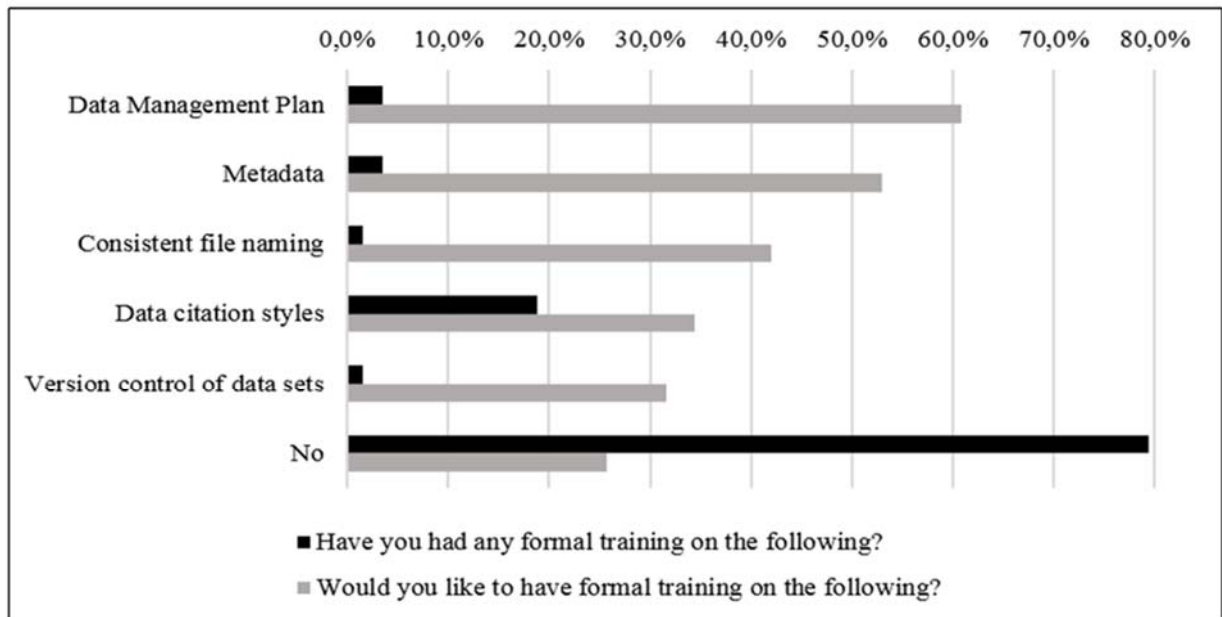
Q: Do you normally assign any additional information to your research data?

Factor	N	%
Administrative information (e.g. creator, date of creation, file name, access terms/restrictions, etc.)	31	75,6
Discovery information (e.g. creator, funding body, project title, project ID, keywords, etc.)	25	61,0
Technical information (e.g. file format, file size, software/hardware needed to use the data, etc.)	13	31,7
Description of the data file (e.g. file/data structure, field tags/descriptions, application rules, etc.)	13	31,7
No, I do not assign additional information to my research data	2	4,9

Kuva 1. Metatiedon lisääminen tutkimusaineistoon Bulgariassa. T. Todorova, R. Krasteva & E. Tsvetkova: Data literacy survey implementation at ULSIT

Tutkijat tunnistivat termeinä esimerkiksi aineistohallinnan suunnitelman tai aineiston metatiedot melko hyvin, mutta eivät osanneet välttämättä kertoa, onko heidän omassa organisaatiossaan näihin liittyvää politiikkaa tai ohjeistusta. He eivät myöskään olleet välttämättä käytännössä tehneet aineistohallinnan suunnitelmaa osana omaa tutkimussuunnitelmaa. Koulutusta tutkijat olivat saaneet mm. viittauskäytännöissä sekä vähäisissä määrin aineiston kuvailusta tai aineistohallintasuunnitelman tekemisestä. Koulutustarpeita tunnistettiin mm. aineistohallintasuunnitelman tekemisessä, tutkimusaineistojen nimeämisessä ja versioiden hallinnassa, viittaustyylien osaamisessa, tunnisteiden käytössä tai tutkimusaineiston kuvailemisessa.

Educational experience and willingness to participate in education

Kuva 2. Tutkijoiden saama koulutus ja koulutustarpeet Kroatiassa. S. Spiranec & D. Kos: Data Literacy and Research Data Management: the Croatian State of Affair

Tutkimusaineistojen jakaminen on nykyisin olennainen osa tutkimusta. Viime vuosina ovatkin korostuneet taidot ja osaaminen, jossa aineistoa jaetaan ja käsitellään tutkimuksen aikana sekä säilytetään ja mahdollistetaan pääsy siihen tutkimuksen päätyttyä. Kyselyjen analyyseissa korostui johtopäätös, että tutkijoilla on hyvä tietoisuus tutkimuksen hallinnasta, mutta käytännön asioissa on vielä paljon epävarmuutta ja puutteita. Myöskään infrastruktuuri ei ole kehittynyt kaikkialla riittävästi. Puutteita on esimerkiksi tallennusarkistoista ja ohjeistuksista. Tutkijat olivat saaneet vain vähän koulutusta aineistonhallintaan ja osa toivoi lisää koulutusta. Muutamia verkkokursseja ja ohjelmatoteutuksia olikin jo tehty ja pilotoitu, joita konferenssissa esiteltiin.

ATT edistää aineistonhallintaa

Tutkimuksen avoimuus on ollut Suomessa vahvasti poliittisesti ja ohjelmallisesti tuettua, mikä on lisännyt tietoisuutta avoimuudesta ja edistänyt sen toteutumista. Useat suomalaiset korkeakoulut ovat julkaisseet aineistonhallintapolitiikan, jossa linjataan tutkimusaineistojen käsittelyä. Tutkimuksen avoimuutta on myös tuettu ja edistetty hallitusohjelmassa sekä opetus- ja kulttuuriministeriön linjauksissa ja aloitteissa, kuten Avoimen tieteen ja tutkimuksen (ATT) – hankkeessa, Tuuli-projektissa sekä Avoimuuden lisääminen korkeakoulujen käyttäjälähtöisessä *innovaatioekosysteemissä -hankkeessa*.

Lähteet:

ECIL-konferenssin Data Literacy -esitykset ja verkkomateriaali, osoitteessa <http://ecil2017.ilconf.org/tuesday-19sep2017/>

Koltay, T. (2017). Data literacy for researchers and data librarians. *Journal of Librarianship and Information Science*, 49(1), 3-14.

Zenodo, [Data literacy and research data management survey](http://about.zenodo.org/) -kyselyn tutkimusdataa, osoitteessa <http://about.zenodo.org/>

Seuraava ECIL on Suomessa, Oulussa. Se järjestetään 24.-27.9.2018.

Kirjoittajat:

Hanna-Riina Aho, Centria-ammattikorkeakoulu
Hellevi Hakala, Metropolia-ammattikorkeakoulu
Hanna Lahtinen, Laurea-ammattikorkeakoulu